

1

І, зрештою, настав той час, коли Людина була готова визнати: космос для неї недосяжний. Уперше вона замислилася над цим того дня, коли Ван Ален відкрив радіоактивні пояси довкола планети Земля, а чоловік із Мінесоти застосував зонди для відстеження сонячного вітру. Але Людина мріяла вже так довго, що за жодних умов не могла відмовитися від мрії.

Тож вона рухалась уперед і намагалась, і продовжувала спроби навіть тоді, коли у процесі гинули астронавти, тільки підтверджуючи нездійсненність завдання. Люди виявилися заслабкими для космосу. Гинули надто легко. Або від первинної, сонячної радіації, або від вторинної, яку випромінював метал корабля.

Зрештою Людина усвідомила, що її мрія нездійсненна, й відтоді з гірким розчаруванням споглядала зірки, тепер для неї далекі, як ніколи раніше.

Через багато років, безліч спроб осягнути небо і ста мільйонів невдач Людина облишила цю справу.

І вчинила цілком правильно.

Бо існував кращий шлях.

2

Шеферд Блейн відчув, що перебуває в якомусь будинку, а якщо не в саме будинку, то, принаймні, в якомусь помешканні. Довкола панував певний порядок, можна було вловити пропорції та форми, що не трапляються у природі, навіть у дикій природі чужої планети, аж ген віддаленої від Землі.

На відміну від пустельного піску, яким він ходив досі, його взуття не залишало слідів на долівці дивного

«помешкання», звісно, якщо хтось у ньому мешкав. Тутешній вітер ледь шепотів, порівняно з ревінням тієї бурі, яку Блейн долав у пустелі кілька годин перед тим.

Ясно-блакитна підлога була твердою і гладенькою, по ній запросто ковзалося. То тут, то там розташувались якісь предмети, що могли бути як меблями, так і приладами, чи артефактами, чи мистецькими витворами, однак їхні форми мали не самотні, випадкові обриси, які виникають під впливом сонця чи вітру, а проступали чистими лініями, рівно чи хвилясто окресленими з належною чіткістю, наведеною відповідним обладнанням.

Але над головою досі сяяли зірки, десь удаліні було сонце, тьмяне, як і належить, отже, це місце, по якому він шморгав, безумовно, не належало до відокремлених.

Блейн просувався вперед, щосили напруживши всі органи чуття, зосереджений до краю: він і далі відчував, що це саме *помешкання*, а трохи згодом відчув щось живе.

Йому аж забриніло всередині від хвилювання. Життя на інших планетах знаходять украй рідко. Розумні форми життя — то й геть унікальна знахідка. А десь тут, на гладенькій ясно-блакитній підлозі, поміж оцими артефактами було розумне життя.

Він ступав поковзом, обережними кроками, проєктори шурхотіли по підлозі, тихенько стрекотіли сенсори, реєструючи вловлені обриси та форми, і звук, і запах, і розміри, і температуру, і час, і магнітне поле — всі можливі явища, наявні на цій планеті.

Ген віддалік Блейн помітив живу Істоту, яка розляглася лежнем на підлозі, як той ледащо, котрий не робить і не збирається робити нічого, крім як вилежуватися.

Він рушив до цієї Істоти, продовжуючи ступати м'яко й обережно, а його сенсори продовжували вловлювати і реєструвати дані про неї.

Воно, те створіння, було рожеве, захопливого рожевого кольору. Не такого огидного рожевого, як трапляється зазвичай, не вилялого, не анатомічно-рожевого, а тієї чарівної рожевої барви, як сукенка сусідської дівчинки, яку вона вдягнула на свій сьомий день народження.

Воно дивилося на Блейна. Може, не зовсім очима — але дивилось. І дивилося цілком усвідомлено. І не боялося.

Нарешті він наблизився до Істоти, зупинився кроків за шість і зачекав.

Це було чималеньке створіння, футів зо дванадцять заввишки і розповзалось щонайменше на двадцять футів у діаметрі. Поряд із цим увесь той механізм, який був зараз Блейном, видавався маленьким. Але Істота, що височіла над ним, не проявляла жодної загрози щодо нього. Як і нічого дружнього. Узагалі нічого-сінько не проявляла. Отак лежала згустком живої матерії.

Блейн нагадав собі, що попереду найскладніше — чи пан, чи пропав, наступний крок визначить подальшу долю його стосунків з Істотою.

Він стояв, затамувавши подих, і досі нічого не зробив. Сенсори, втягнулися назад і теж ледь жевріли, пристрій для збереження даних теж майже затих.

Чекати далі було нікуди, час минав, його залишилося геть обмаль.

Раптом Блейн відчув трепіт, уловлений хитромудрою електронікою, вмонтованою у механізм, який був наразі його тілом. Трепіт тієї форми життя, що вилежувалася рожевою масою на підлозі, — трепіт

її напівсформованої думки, початок комунікації, який означав, що крига скресла.

Блейн напружився, тамуючи внутрішню хвилю захвату. Було би по-дурному радіти завчасу — ще не помічав жодних ознак телепатичної енергії. Хоча трепетання мало певні ознаки, що свідчили...

Давай, наказав він сам собі, давай! Просто зараз!

Лишається тільки тридцять секунд!

Трепіт сколихнувся знову, гучніше й різкіше, неначе створіння, що оце припало додолу, прочищало ментальне горло перед промовою.

Дуже мало кому випадало спробувати телепатичний контакт із живими Істотами. Інші можливості, здібності й ідіосинкразії зробили телепатію нудною та непопулярною, але в дуже рідкісних випадках старе добре телепатичне мистецтво таки ставало у пригоді.

І створіння заговорило.

— Здоров, приятелю, — сказало воно. — Я обмінююся з тобою розумом.

Від такої несподіваної наруги Блейнова свідомість зайшлася безгучним криком, близьким до паніки. Зненацька, без жодних попереджень, його розум неначе роздвоївся: на нього самого і на ту, іншу Істоту. На одну божевільну мить він побачив усе, що бачить Істота, відчув усе, що вона відчуває, дізнався усе, що знає вона. І водночас залишався Шефердом Блейном, дослідником із *Фішгука*, земним розумом, який опинився так далеко від дому.

Тієї ж миті клацання сповістило, що час минув.

Здавалося, Всесвіт гойднувся увесь і з фантастичною швидкістю заgrimів у минуле. Шепард Блейн із усіма своїми протестами помчав через п'ять тисяч світлових років у специфічну місцину на півночі Мексики.

Він виповзав із чорної просторової порожнечі, намагаючи шлях зі сліпим завзяттям, керований якимось інстинктом. Знав, де перебуває, і не сумнівався, що знає це точно, але дещо не міг збагнути. Тут він уже бував раніше, і не раз, місце знайоме, але зараз тут з'явилося щось дивне, чого досі не було.

Це дивне перебувало у ньому самому, неначе то він змінився, неначе став тільки наполовину собою, а в другій половині поселилася дивна Істота, ота, яка лежала під стіною, нітрохи не боялася і квила на самоті.

Він видирався з порожнечі, а його розум шалено боровся з Істотою всередині, розуміючи, втім, марноту боротьби. Й усвідомлюючи що те дивне прийшло у цей світ разом із ним і назавжди стало частиною його самого.

Узявши сам у себе хвилю перепочинку, Блейн спробував зрозуміти, що з ним коїться. Він мовби перебував у дуже багатьох іпостасях і місцях одночасно, і це спантеличувало. Блейн був людиною (як і насправді), й рухомим механізмом, і чужинцем Рожевим (який розлігся на ясно-блакитній підлозі), й безумцем, який мчав крізь ревуку вічність (меншу за частку секунди, якщо вірити математикам).

Він виповз нагору, шістьма розвіялася, поступаючись місцем м'якому світлу. Тепер лежав на спині, нарешті був удома й відчував незглибиму, одвічну вдячність за те, що зміг зробити це знову.

І нарешті збагнув.

Він — Шеферд Блейн, дослідник із *Фішгука*, літав у віддалений космос розвідувати нові зірки. Долав безліч світлових років, часом знаходив щось цікаве,

а часом — ні. Але цього разу знайшов Децо, частина якого повернулася на Землю разом із ним.

Блейн пошукав Його і знайшов у далекому закапелкові свого розуму, куди Воно забилося з переляку. Долаючи власний страх, спробував подбати про Істоту. То ж, напевно, жахливо — потрапити у полон чужої свідомості, — казав він сам собі. А з іншого боку, небагато радості — зловити таку штуку собі в голову.

— Для нас обох це непросто, — подумав Блейн, звертаючись одночасно і сам до себе, і до тієї Істоти, з якою вони стали єдиним цілим.

Він лежав тихенько там, де й був, і намагався прийти до тями. Тридцять годин тому він вирушив у політ. Звісно, не зовсім вирушив, бо ж тіло залишалося тут, і тільки його свідомість у маленькому прудкому приладі майнула до загадкової планети на орбіті невідомого сонця.

Планета нічим не відрізнялася від інших подібних до неї: дика місцевість, яку долаєш, спотикаючись. Цього разу піщана, але так само могли би бути джунглі, чи крижана пустеля, або гола пустка з первозданими скелями.

За ті тридцять годин, поки він там тинявся, не побачив нічого особливого. Поки не натрапив на величезну блакитну кімнату з Рожевим лежнем, якого і привіз у собі додому, чи то лише його тінь привіз?

Рожевий виткнувся зі свого закутка, і Блейн знову відчув його дотик, уловив його чуття, знання і помисли. Завмер від його огидного драглистого холоду у власних венах, від затхлого запаху та відчуття намулу, яке лишав по собі чужак. Блейн ладен був закричати від правдивої наруги, але не міг. Отак і лежав, заціпенілий, а Рожевий дременував назад до сховку і згорнувся там тугим равликом.

Розплющивши очі, Блейн побачив, що люк апарата, в якому він лежав, відчинений і сліпуче світло лампи, притіненої плафоном-ковпачком, спрямоване просто на нього.

Він перевірів своє тіло і переконався, що все гаразд. Та й що мало би бути не так, коли воно відпочивало тут усі ці тридцять годин.

Він поворушився і спробував підвестися, далі сів. Довкола були обличчя людей, які дивилися на нього, розпливаючись у яскравому світлі.

— Важко було цього разу? — запитало одне з них.

— Щоразу важко, — відповів Блейн.

Він вибрався з труноподібної капсули і здригнувся від несподіваного холоду.

— Ваш піджак, сер, — сказало одне з облич, припасоване до білого жіночого халата.

Дівчина допомогла йому вдягнутись і подала склянку. Ковтнувши, Блейн відчув смак молока. Міг би і здогадатися. Кожному відразу після повернення дають склянку молока. Може, з якимись домішками? Він ніколи навіть не думав запитати. Поїти молоком — це була одна з численних милих дрібниць *Фішгука*, який за сотню з гаком років свого існування зібрав довкола себе силу-силенну прадавніх традицій, більш чи менш консервативних.

Отаке воно й було — повернення: він стояв, попиваючи молоко, і поступово впізнавав величезну залу з рядами блискучих зоряних човників; деякі з них були порожніми, а в інших лежали такі ж, як і він, мандрівники, чиї тіла залишалися тут, поки розум блукав ген у космосі.

— Котра зараз година? — запитав Блейн.

— Дев'ята вечора, — відповів чоловік із планшетом у руці.

Чужак у голові знову ворухнувся і видав знайому фразу: «Здоров, приятелю! Я обмінюся з тобою розумом!»

Зараз, із погляду людського глузду, це здавалося ще до дідька божевільнішим. Така собі форма привітання. Наче руки потиснути одне одному. Клепки потиснути! Але якщо замислитися, то це значно відчутніше, ніж потиск рук.

Дівчина підійшла і торкнула його за руку:

— Вам треба допити молоко.

Якщо це було порушення роботи мозку, то воно тривало досі. Він і зараз відчував брудний слід чужака, який сховався у підсвідомості.

— Машина повернулася нормально? — уточнив Блейн.

Чоловік із планшетом кивнув:

— Жодних проблем. Ми вже переслали записи моніторингу.

«Півгодини», — спокійно подумав Блейн і здивувався власному спокоєві. Йому залишалося тільки півгодини, поки опрацюють дані. Він знав, що їх завжди опрацювають одразу. Прилади зафіксували все, що трапилось, і скоро все стане зрозуміло. Жодних сумнівів, жодних запитань. Але перш ніж вони про все дізнаються, йому треба вибратися звідси.

Окинувши поглядом кімнату, він знову відчув задоволення, гордість і захват — це було самісіньке серце *Фішгука*, звідси всі вирушали в далекі інопланетні світи.

Тяжко кидати все отак: просто повернутись і зникнути, коли вже стільки себе віддав оцій справі.

Але наразі без варіантів — він мусив піти.

Допивши молоко, повернув дівчині склянку і повернувся до виходу.

— Хвилинку, — мовив чоловік, наставляючи планшет. — Сер, ви забули підписати.

Блейн чортихнувся, витягнув олівця з кліпси планшета й підписав. Стільки дурноверхої мороки з папірцями! Підпишися на вході, підпишися на виході й стули пельку на петельку, наче весь *Фішгук* спопеліє, тільки-но бодай на крок відступиш від інструкцій.

Він повернув планшет.

— Перепрошую, містере Блейн, але ви не вказали, коли повернетеся по результати обробки даних.

— Напишіть, що завтра о дев'ятій ранку, — кинув у відповідь Блейн. Вони могли написати що завгодно, адже він не збирався повертатися. Мав лише тридцять хвилин, уже менше тридцяти, щоби вшитися звідси.

Із кожною втраченою секундою в пам'яті дедалі чіткіше поставала та ніч, три роки тому. Він пригадував не конкретні слова, але кожен відтінок інтонації. Коли Годфрі Стоун зателефонував ввечері йому, в його голосі, уривчастому, як після тривалого бігу, звучав переляк.

— Усім на добраніч, — мовив Блейн.

Вийшов у коридор і причинив за собою двері, довкола не було ні душі. Двері до інших кімнат по обидва боки зачинені, подекуди з-за них пробивалося світло. Коридор тихий і порожній. Але навіть у цій тиші та порожнечі вгадувалося неймовірне життя *Фішгука*, наче він увесь тут стояв на чатах. Так, наче весь велетенський комплекс, з усіма його лабораторіями й експериментальними станціями, з усіма фабриками й університетами, усіма залами для нарад і велетенськими репозиторіями та всім рештою ніколи не склепляв повік.

Блейн хвилину постояв, роззираючись. Усе здавалося просто. Він міг вийти, і ніщо його не зупиняло.

Дійти до свого авто на парковці за п'ять кварталів звідси й поїхати до північного кордону.

— Але це надто просто, — сказав сам собі, — й надто очевидно. У *Фішгуку* відразу здогадаються.

У мозку дзижчала чіпка і нестерпна думка: чи справді йому треба втікати?

П'ятеро осіб після Годфрі Стоуна — хіба не доказ?

Він розмашисто покрокував коридором, обдумуючи заперечення, хоча знав, що нема ніяких заперечень. І яке б не виникло, знав, що правий. Бо правота його була розумовою, а сумніви — емоційними.

Блейн зізнався собі, що все впиралось у єдиний фактор: він не хотів кидати *Фішгук*. Йому подобалося тут бути, подобалася його робота, і він не хотів іти.

Але це питання вирішив для себе багато місяців тому. Коли настане пора, він піде. Як би сильно не хотілося залишитися, покине усе і зникне.

Бо Годфрі Стоун уже пережив це, і на бігу, рятуючися втечею, зателефонував йому, не заради власного порятунку, а щоб застерегти:

— Шеп, — говорив Стоун, вихекуючи слова, — Шеп, слухай мене мовчки. Якщо ти колись повернешся іншим, ніж полетів, — утікай. Не жди ні секунди. Просто тікай.

А тоді у телефоні брязнуло — і все.

Блейн пам'ятав, як завмер, стискаючи слухавку.

— Так, Годфрі, — відповів у тишу, — я запам'ятаю. Дякую. І — щастя тобі!

Відтоді він більше ніколи нічого не чув про Годфрі.

Якщо колись ти повернешся іншим, сказав він тоді. Тепер це сталося, і Блейн відчував себе «іншим», неначе у його підсвідомості зачалося «друге я». Он воно як, виявляється... А що ж із тими, рештою? Невже всі вони зустрічалися з Рожевим, за п'ять тисяч світлових

років звідси? Чи скільки ще є способів повернутись іншим?

Фішгук дізнається про його інакшість. Змоги їм перешкодити — нема. Знатимуть, тільки-но опрацюють дані. Потім його зачинять і приставлять «наглядача», бо ж записані дані не скажуть їм, що воно таке прилетіло з іншої планети та в який спосіб підселилося до космонавта. «Наглядач» буде привітно спілкуватися, навіть співчуватиме, а тим часом буде длубатися у Блейновому мозку і викорчовувати звідти чужака, щоби дослідити.

Він прийшов до ліфта і збирався натиснути кнопку, як раптом двері відчинилися.

— О, Шеп, це ти, — сказав чоловік у дверях. — Я почув, як хтось спускається до виходу, думаю, хто це?

Блейн озирнувся:

— Так, саме прилетів.

— То зайдеш на хвилю? — Кірбі Ренд не вгавав. — Я саме зібрався відкоркувати пляшечку...

Зволікати було ніколи, і Блейн це розумів. Слід було або зайти і перехилити чарку-другу, або чітко відмовитись. Але якщо однозначно відмовлятися, то Ренд міг щось запідозрити. Така у нього робота — керівника підрозділу охорони у *Фішгуку*.

— Дякую, — відповів Блейн якомога незворушніше, — але тільки на мить. У мене там дівчина. Не можна, щоби вона чекала.

А заодно, подумав, це вбереже від люб'язних запрошень повечеряти і сходити кудись розважитися.

Він почув, як приїхав ліфт, але рушив у протилежному напрямку. Нічого не поробиш, паршива затримка, але нема на те ради.

У кімнаті Ренд по-дружньому плеснув його по плечі:

— То як — добре злітав?

— Без проблем.

— Далеко?

— П'ять тисяч.

Ренд похитав головою:

— Дарма питаю, мав би здогадатися. Тепер усі літають далеко. Усе, що по сусідству, ми вже освоїли. Років за сто будемо літати на десять тисяч.

— Нема особливої різниці, — пояснив Блейн. — Головне — злетіти, а далі відстань не важить. Можливо, як почнемо долітати далі, десь до середини Галактики, то будуть якісь труднощі. Але я сумніваюся.

— Науковці теж так вважають, — додав Ренд

Він пройшов до масивного столу, взяв заготовлену пляшку й заходився її відкорковувати.

— Знаєш, Шеп, а ми тут робимо неймовірне. Уже звикли і просто не помічаємо, але ж тут відбуваються чудеса.

— Просто ми запізно дійшли до цього, — відповів Блейн. — Так довго йшли, а всі ці можливості давно були всередині нас. Ми ними не користувалися. Бо не знали, як. Думали, що це фантастика. Не могли до кінця повірити. А наші пращури вірили, але не могли збагнути, і вважали, що це магія.

— Так і досі море народу вважає, — докинув Ренд.

Він дістав дві склянки, добув льоду зі вбудованого холодильника і налив щедрі порції.

— Ну, давай, — простягнув одну Блейнові, а сам опустився у крісло біля столу. — Сідай, — знову звернувся до Блейна, — куди тобі бігти. Коли п'єш навстоячки, то не такий смак.

Блейн сів.

Ренд закинув ноги на стіл і вмовстився зручніше.

Лишалось не більше двадцяти хвилин!

Сидячи у кабінеті, зі склянкою, за мить, поки Ренд продовжить говорити, Блейн знову відчув *Фішгук*

як величезну Істоту, живу та чутливу, принишклу до матері-Землі в глибині ночі десь у північній Мексиці. Істоту, яка мала серце, легені й артерії, в яких пульсувало життя, і Блейн відчував цей пульс.

Навпроти через стіл Ренд зморщився доброзичливою гримасою:

— Весело живеться вам, дослідникам, я часом аж заздрю...

— Робота у нас така, — недбало відповів Блейн.

— Ось ти сьогодні злітав на п'ять тисяч. І щось же привіз, певно...

— Думаю, це таки має сенс, — погодився Блейн. — Кайфово усвідомлювати, де ти побував. І цього разу було крутіше, ніж зазвичай. Схоже, я знайшов життя.

— Розкажи, — попросив Ренд.

— Та ж нема чого розказувати. Я знайшов ту Істоту, коли час уже минув, і в мене не було жодного шансу щось зробити. Мене ж потягнуло назад. Кірбі, ти маєш якось дати цьому раду. Збіса заважає працювати.

Ренд похитав головою:

— Боюся, що ні.

— Ви маєте дозволити нам діяти за ситуацією, — наполягав Блейн, — ліміт часу має бути м'якшим. Бо інколи примушуєте людину сидіти всі тридцять годин там, де нема нічого, а буває, що висмикуєте за мить до.

Ренд у відповідь посміхнувся.

— Тільки не кажи, що це неможливо, — правив своєї Блейн, — на *Фішгуку* вчених — штабелями. Можна ж...

— Ну, думаю, воно-то й можна, — відповів Ренд, — але ми хочемо зберігати контроль...

— Боїтеся, що хтось там залишиться?

— І так може бути, — мовив Ренд.

— Навіщо? — поцікавився Блейн, — ти ж там не людина, а розум, спакований у хитромудру машину.

— Нам добре так, як є, — відповів Ренд, — Зрештою, ви, хлопці, — цінні. Ми маємо вас оберігати. А що, як ти застрягнеш там, за п'ять тисяч років від дому? А якщо з тобою щось станеться і ти втратиш контроль? Ми тебе втратимо. А так усе автоматично налаштовано. Коли ми тебе посилаємо туди, то впевнені, що ти повернешся.

— Занадто ви нас цінуєте, — сухо відповів Блейн.

— Не скажи, — зауважив Ренд. — Ти уявляєш, скільки у вас інвестовано? Думаєш, скількох осіб ми відсіяли, щоб вибрати тих, які здатні й до телепатії, і до особливостей телепортації, і мають достатньо стійку психіку, щоб витримати все, що може трапитись у космосі — та ще й відданих *Фішгуку*?

— Відданість ви купуєте, — додав Блейн. — Не зустрічав ще жодного, хто би скаржився на платню.

— Ти ж розумієш, я кажу про інше.

А ти сам, подумав Блейн, сам ти — який? Теж «наглядач» — спостерігаєш, що діється в чужому мозку? Але ж за всі роки їхнього знайомства Блейн не помічав нічого подібного. Якби Ренд був «наглядачем», то навіщо тримав би у відділі інших вивідників, які займалися лише цим?

— Я не думаю, що треба нас аж так контролювати, — продовжував Блейн. — Ми б могли...

— А я не збагну, чого ти так гороїжишся, — заперечив Ренд. — Повернешся на свою планету — і доробиш те, що не встиг.

Він допив своє й опустив склянку на стіл.

— Ну, добре, я вже все, дякую за випивку.

— Будь ласка, — мовив Ренд, — не буду тебе затримувати. Ти ж завтра будеш?

— О дев'ятій, — відповів Блейн.